Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

26. veebruar 2019*

Eelotsusetaotlus – ELTL artikkel 13 – Loomade heaolu – Määrus (EÜ) nr 1099/2009 – Loomade kaitse nende surmamisel – Usuriitustega ettekirjutatud erilised tapmisviisid – Määrus (EÜ) nr 834/2007 – Artikkel 3 ja artikli 14 lõike 1 punkti b alapunkt viii – Kooskõla mahepõllumajandusliku tootmisega – Määrus (EÜ) nr 889/2008 – Artikli 57 esimene lõik – Euroopa Liidu mahepõllumajandusliku tootmise logo

Kohtuasjas C-497/17,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Cour administrative d'appel de Versailles' (Versailles' haldusasjade apellatsioonikohus, Prantsusmaa) 6. juuli 2017. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 10. juulil 2017, menetluses

Œuvre d'assistance aux bêtes d'abattoirs (OABA)

versus

Ministre de l'Agriculture et de l'Alimentation,

Bionoor SARL,

Ecocert France SAS,

Institut national de l'origine et de la qualité (INAO),

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president K. Lenaerts, asepresident R. Silva de Lapuerta, kodade presidendid J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, F. Biltgen, K. Jürimäe ja C. Lycourgos, kohtunikud J. Malenovský, E. Levits, L. Bay Larsen, D. Šváby (ettekandja), C. Vajda ja S. Rodin,

kohtujurist: N. Wahl,

kohtusekretär: ametnik V. Giacobbo-Peyronnel,

arvestades kirjalikus menetluses ja 19. juuni 2018. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Œuvre d'assistance aux bêtes d'abattoirs (OABA), esindaja: *avocat* A. Monod,

– Bionoor SARL, esindaja: *avocat* N. Gardères,

* Kohtumenetluse keel: prantsuse.

– Ecocert France SAS, esindaja: *avocat* D. de Laforcade,

– Prantsuse valitsus, esindajad: D. Colas, S. Horrenberger ja E. de Moustier,

– Kreeka valitsus, esindajad: G. Kanellopoulos ja A. Vasilopoulou,

– Norra valitsus, esindajad: A. Dalheim Jacobsen, T. Bjerre Leming ja D. Sørlie Lund,

– Euroopa Komisjon, esindajad: A. Bouquet, A. Lewis ja B. Eggers,

olles 20. septembri 2018. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kuidas tõlgendada ELTL artiklit 13, nõukogu 28. juuni 2007. aasta määrust (EÜ) nr 834/2007 mahepõllumajandusliku tootmise ning mahepõllumajanduslike toodete märgistamise ja määruse (EMÜ) nr 2092/91 kehtetuks tunnistamise kohta (ELT 2007, L 189, lk 1), komisjoni 5. septembri 2008. aasta määrust (EÜ) nr 889/2008, millega kehtestatakse määruse nr 834/2007 üksikasjalikud rakenduseeskirjad (ELT 2008, L 250, lk 1), mida on muudetud 24. märtsi 2010. aasta määrusega (EL) nr 271/2010 (ELT 2010, L 84, lk 19) (edaspidi „määrus nr 889/2008"), ning nõukogu 24. septembri 2009. aasta määrust (EÜ) nr 1099/2009 loomade kaitse kohta surmamisel (ELT 2009, L 303, lk 1).

2 Taotlus on esitatud kohtuvaidluses ühelt poolt ühenduse Œuvre d'Assistance aux bêtes d'Abattoirs (edaspidi „ühendus OABA") ja teiselt poolt ministre de l'Agriculture et de l'Alimentation' (põllumajandus- ja toiduainete minister, edaspidi „põllumajandusminister"), Bionoor SARLi, Ecocert France SASi (edaspidi „Ecocert") ja Institut national de l'origine et de la qualité (INAO) (riiklik päritolu- ja kvaliteediinstituut) vahel seoses ühenduse OABA nõudega keelata kaubamärgi „Tendre France" veiselihatoodete, mis on „halal"-sertifitseeritud ja kannavad märgist „mahepõllumajandus", reklaamimine ja turustamine.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Määrus nr 834/2007

3 Määruse nr 834/2007 põhjendustes 1 ja 3 on märgitud:

„(1) Mahepõllumajanduslik tootmine on üleüldine põllumajandusettevõtete juhtimise ja toiduainete tootmise süsteem, mis ühendab omavahel parimad keskkonnasõbralikud tavad, kõrgetasemelise bioloogilise mitmekesisuse, loodusvarade säilitamise, kõrgete loomatervishoiustandardite kohaldamise ning tootmismeetodid, mis on kooskõlas teatavate tarbijate eelistustega, kes eelistavad tooteid, mille valmistamisel on kasutatud looduslikke aineid ja meetodeid. Seega on mahepõllumajanduslikul tootmisel kahekordne ühiskondlik roll – ühelt poolt pakub see eriomast turgu, mis vastab tarbijate vajadusele mahepõllumajanduslike toodete järele, ja teiselt poolt pakub see üldisi hüvesid, toetades keskkonnakaitset, loomade heaolu ning maaelu arendamist.

[…]

(3) [Liidu] mahepõllumajanduslikku tootmist reguleeriva õigusliku raamistiku eesmärk peaks olema tagada aus konkurents ja mahepõllumajanduslike toodete siseturu nõuetekohane toimimine ning säilitada ja õigustada tarbijausaldust mahepõllumajanduslikena märgistatud toodete suhtes. Edaspidi peaks raamistiku siht olema luua tingimused, millele toetudes saaks kõnealune sektor edeneda kooskõlas tootmise ja turu arenguga."

4 Määruse artikkel 1 „Eesmärk ja reguleerimisala" sätestab:

„1. Käesolev määrus on aluseks mahepõllumajandusliku tootmise säästvale arengule, tagades samal ajal siseturu tõhusa toimimise, ausa konkurentsi ja tarbijate usalduse ning kaitstes tarbijate huve.

Määrusega kehtestatakse ühised eesmärgid ja põhimõtted, mis on aluseks selles sätestatud eeskirjadele järgmistes valdkondades:

a) kõik mahepõllumajanduslike toodete tootmis-, ettevalmistus- ja turustusetapid ning nende kontroll;

b) mahepõllumajanduslikele toodetele viitavate märgiste kasutamine märgistamisel ja reklaamimisel.

[…]

3. Määrust kohaldatakse kõigi ettevõtjate suhtes, kes on seotud lõikes 2 esitatud toodete mis tahes tootmis-, ettevalmistus- või turustusetapiga.

[…]

4. Määrust kohaldatakse ilma et see piiraks käesolevas artiklis kindlaksmääratud tooteid reguleerivate [liidu] muude sätete või [liidu] õigusele vastavate tootmist, ettevalmistamist, turustamist, märgistamist ja kontrollimist reguleerivate siseriiklike sätete, sealhulgas toiduaineid ja loomasööta käsitlevate õigusaktide kohaldamist."

5 Määruse artikkel 2 „Mõisted" näeb ette:

„Käesoleva määruse kohaldamisel kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „mahepõllumajanduslik tootmine" – sellise tootmismeetodi kasutamine, mis on kõigis tootmis-, ettevalmistus- ja turustusetappides kooskõlas käesolevas määruses sätestatud eeskirjadega;

b) „tootmis-, ettevalmistus- ja turustusetapid" – mis tahes etapp alates mahepõllumajandusliku toote esmasest tootmisest kuni selle ladustamise, töötlemise, transpordi, müügi või lõpptarbijale tarnimiseni ning vajaduse korral märgistamine, reklaam, import, eksport ja alltöövõtt;

[…]

i) „ettevalmistamine" – mahepõllumajanduslike toodete säilitamise ja/või töötlemisega (sh kasvatatud loomade tapmise ja tükeldamisega) ning pakendamise, märgistamise ja/või mahepõllumajanduslikke tootmismeetodeid käsitleval märgistusel muudatuste tegemisega seotud toimingud;

[…]".

6 Määruse artiklis 3 on esitatud mahepõllumajandusliku tootmise eesmärgid järgmiselt:

„Mahepõllumajandusliku tootmise üldised eesmärgid on järgmised:

a) luua põllumajanduse vallas säästlik majandamissüsteem, mis:

[…]

iv) järgib rangeid loomade heaolu standardeid ning eelkõige vastab loomade liigiomastele käitumuslikele vajadustele;

[…]

c) seada eesmärgiks laia valiku erinevate toiduainete ja muude põllumajandustoodete tootmine, mis vastab tarbija nõudlusele kaupade järele, mis on valmistatud selliseid protsesse kasutades, mis ei kahjusta keskkonda ega inimeste, taimede ning loomade tervist ja heaolu.“

7 Määruse nr 834/2007 artikli 5 „Põllumajandustootmise suhtes kohaldatavad konkreetsed põhimõtted“ punktis h on märgitud, et mahepõllumajanduses lähtutakse konkreetsest põhimõttest, milleks on „loomade heaolu kõrge taseme tagamine, järgides nende liigiomaseid vajadusi“.

8 Määruse artikli 14, mille ese on „[l]oomakasvatuse eeskirjad“, lõikes 1 on sätestatud:

„Lisaks artiklis 11 sätestatud põllumajandusliku tootmise üldeeskirjadele kohaldatakse mahepõllumajandusliku loomakasvatuse suhtes järgmisi eeskirju:

[…]

b) kasvatamistavade ja pidamistingimustega seotud põhimõtted:

[…]

viii) mis tahes kannatuste tekitamine, sealhulgas vigastamine, viiakse miinimumini looma kogu eluea jooksul, sealhulgas tapmise ajal;

[…]“.

9 Määruse artikkel 25 „Mahepõllumajandusliku tootmise logod“ näeb ette:

„1. [Euroopa Liidu] mahepõllumajandusliku tootmise logo võib kasutada käesoleva määruse nõuetele vastavate toodete märgistamisel, esitlemisel ja reklaamimisel.

[Euroopa Liidu mahepõllumajandusliku tootmise] logo ei kasutata üleminekujärgus olevatest põllumajandusettevõtetest pärit toodete ja artikli 23 lõike 4 punktides b ja c osutatud toiduainete puhul.

2. Riiklikke või erasektori logosid võib kasutada käesoleva määruse nõuetele vastavate toodete märgistamisel, esitlemisel ja reklaamimisel.

3. Komisjon kehtestab artikli 37 lõikes 2 osutatud korras erikriteeriumid [Euroopa Liidu mahepõllumajandusliku tootmise] logo esitusviisi, koostisosade, suuruse ja kujunduse kohta.“

Määrus nr 889/2008

10 Määruse nr 889/2008 põhjenduses 10 on täpsustatud, et üks mahepõllumajandusliku loomakasvatuse prioriteete on „taga[d]a loomade kõrgetasemeli[n]e heaolu".

11 Määruse artikkel 57 „ELi mahetoote logo" sätestab:

„Kooskõlas määruse [nr 834/2007] artikli 25 lõikega 3 vastab Euroopa Liidu mahepõllumajandusliku tootmise logo (edaspidi „ELi mahetoote logo") käesoleva määruse XI lisa A osas esitatud näidisele.

ELi mahetoote logo kasutatakse ainult siis, kui asjaomane toode on toodetud vastavalt määruse [nr 2092/91] ja selle rakendusmääruste või määruse [nr 834/2007] nõuetele ning vastavalt käesoleva määruse nõuetele."

Määrus nr 1099/2009

12 Määruse nr 1099/2009 põhjendustes 2, 4, 18, 20, 24 ja 43 on märgitud:

„(2) Surmamine võib tekitada loomadele valu, ängi ja hirmu või muid kannatusi ka kõige paremate tehniliste tingimuste puhul. Teatavad surmamisega seotud toimingud võivad tekitada stressi ning igal uimastamistehnikal on ka teatavad puudused. Ettevõtjad või loomade surmamisega tegelevad teised isikud peaksid võtma vajalikke meetmeid nende kontrolli all olevate loomade valu, ängi ja kannatuste vältimiseks, võttes arvesse valdkonna parimaid tavasid ja käesoleva määrusega lubatud meetodeid. Seetõttu loetakse, et olukorras, kus ettevõtjad või loomade surmamisega tegelevad teised isikud on jätnud täitmata ühe käesolevas määruses sätestatud nõude või tegutsevad viisil, mis on küll lubatud, kuid ei vasta saavutatud tehnilisele tasemele, tekitades sellega kas hooletusest või tahtlikult loomadele valu, ängi või kannatusi, oleksid valu, äng ja kannatused olnud välditavad.

[…]

(4) Loomade heaolu on [liidu] väärtus, mida kinnitab [EÜ] asutamislepingule lisatud protokoll (nr 33) loomade kaitse ja heaolu kohta […]. Loomade kaitse tapmisel ja surmamisel on pannud avalikkuse muretsema ja see mure mõjutab ka tarbijate hoiakuid põllumajandustoodete suhtes. Lisaks aitab loomade kaitse tõhustamine tapmisel parandada liha kvaliteeti ning sellel on ka kaudne soodne mõju tapamajade tööohutusele.

[…]

(18) [Nõukogu 22. detsembri 1993. aasta] [d]irektiiviga 93/119/EÜ [loomade kaitse kohta tapmisel või surmamisel (EÜT 1993, L 340, lk 21; ELT eriväljaanne 03/15, lk 421)] on ette nähtud erand uimastamise suhtes, kui tapamajades toimetatakse loomade riituslikku tapmist. Kuna riitusliku tapmise suhtes kohaldatavate [liidu] sätete ülevõtmisel esineb erinevusi, mis on tingitud riigisisestest tingimustest, ning arvestades, et riiklikes eeskirjades võetakse arvesse asjaolusid, mis ulatuvad kaugemale käesoleva määruse eesmärkidest, on oluline säilitada erand loomade tapaeelse uimastamise suhtes, jättes igale liikmesriigile teatava subsidiaarsuse. Sellega tagatakse käesoleva määruse puhul usuvabaduse austamine ja õigus väljendada oma usku või uskumusi palvetalitustes, õpetamises, praktilises tegevuses ja kombestikus, nagu on sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 10.

[…]

(20) Paljud surmamismeetodid põhjustavad loomadele valu. Seetõttu on vaja uimastamist, mis tekitab loomal teadvusetuse või kaotab ta tundlikkuse enne surmamist või selle ajal. Looma teadvusetuse ja tundlikkuse kaotuse mõõtmine on keerukas toiming ning selleks tuleb kasutada teaduslikult heaks kiidetud meetodeid. Menetluse praktilise läbiviimise tõhususe hindamiseks tuleb aga kasutada hinnangulistel näitajatel põhinevat seiret.

[…]

(24) Sõltuvalt sellest, kuidas neid kasutatakse tapa- või surmamistoimingute ajal, toovad mõned uimastamismeetodid kaasa looma surma ilma talle valu tegemata ja põhjustades minimaalset ängi või kannatusi. Teised uimastamismeetodid ei pruugi surma põhjustada ning loomad võivad edasise valuliku menetluse ajal tulla teadvusele või võib taastuda nende tundlikkus. Seetõttu tuleks uimastamismeetodeid täiendada teiste tehnikatega, millega tagatakse loomade surm enne nende teadvuseloleku taastumist. Seetõttu on oluline täpsustada, milliseid uimastamismeetodeid tuleb täiendada surmamismeetodiga.

[…]

(43) Uimastuseta tapmisel tuleb kannatuste minimaalseks muutmise eesmärgil kõri täpselt läbi lõigata terava noaga. Lisaks aeglustub loomadel, kelle liikumist pärast kõri läbilõikamist mehaaniliselt ei piirata, tõenäoliselt ka veretustamise protsess, pikendades tarbetult kannatusi. Veised, lambad ja kitsed on kõige tavalisemad loomaliigid, keda sel viisil tapetakse. Seetõttu tuleks uimastuseta tapetavate mäletsejaliste liikumist piirata individuaalselt ja mehhaaniliselt."

13 Määruse nr 1099/2009 artikkel 2 „Mõisted" sätestab:

„Käesolevas määruses kasutatakse järgmisi mõisteid:

[…]

f) „uimastamine" – tahtlikult käivitatud protsess, mis ilma valu tekitamata põhjustab teadvuse ja tundlikkuse kaotust, sealhulgas igasugune silmapilkse surmaga lõppev protsess;

g) „riitus" – loomade tapmisega seotud toimingute rida, mis on ette nähtud usundite raames;

[…]".

14 Määruse artikkel 3 „Üldnõuded surmamisel ja sellega seotud toimingute tegemisel" näeb lõikes 1 ette:

„Loomi tuleb surmamisel ja sellega seotud toimingutes säästa kõikidest välditavatest valudest, ängist ja kannatustest."

15 Määruse artiklis 4, mis reguleerib „[u]imastamismeetodeid", on sätestatud:

„1. Loomi tohib surmata üksnes pärast uimastamist, mida tehakse vastavalt I lisas sätestatud meetoditele ning nende meetodite kohaldamisega seonduvatele erinõuetele. Teadvuse ja tundlikkuse puudumine tagatakse kuni loomade surmani.

I lisas kirjeldatud meetoditele, mis ei too kaasa silmapilkset surma (edaspidi „lihtne uimastamine"), järgneb võimalikult kiiresti menetlus, mis tagab surma, näiteks veretustamine, kesknärvisüsteemi hävitamine, hukkamine elektrivooluga või püsiva anoksia esilekutsumine.

[…]

4. Lõike 1 nõudeid ei kohaldata loomade suhtes, kelle puhul teatud religioossete rituaalide tõttu kasutatakse erilisi tapmisviise, tingimusel et tapmine toimub tapamajas."

Prantsuse õigus

16 Maaelu- ja merekalapüügiseadustiku (code rural et de la pêche maritime) põhikohtuasjas kohaldatava redaktsiooni artiklis L. 641-13 on sätestatud:

„Märgist „mahepõllumajandus" võib kasutada töödeldud või töötlemata põllumajandustoodetel, mis vastavad mahepõllumajanduslikku tootmist ja mahepõllumajanduslike toodete märgistamist käsitlevate [liidu] õigusaktide nõuetele või teatavatel juhtudel [INAO] ettepanekul asjasse puutuva ministri või ministrite määrusega kinnitatud tootekirjeldustes kindlaks määratud tingimustele".

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

17 Ühendus OABA saatis 24. septembril 2012 põllumajandusministrile taotluse lõpetada kaubamärgi all „Tendre France" „halal"-sertifitseeritud veisehakklihapihvide, mis kannavad maaelu- ja merekalapüügiseadustiku artiklis L. 641-13 sätestatud ja Ecocerti – eraõiguslik sertifitseerimisasutus, kes tegutseb INAO nimel ja järelevalve all – väljastatud „mahepõllumajanduse" märgist, reklaamimine ja turustamine. Samal päeval taotles ta INAO-lt, et viimane keelustaks nimetatud märgise kasutamise sellise veiseliha puhul, mis on pärit eelneva uimastamiseta tapetud loomadest.

18 Kuna need taotlused jäeti vaikimisi rahuldamata, esitas ühendus OABA 23. jaanuaril 2013 Conseil d'État'le (Prantsusmaa kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu) kaebuse pädevuse ületamise tuvastamiseks.

19 Conseil d'État (Prantsusmaa kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu) otsustas 20. oktoobri 2014. aasta otsuses esiteks seoses nõudega, milles ühendus OABA palus tühistada põllumajandusministri ja INAO vaikimisi keeldumise „mahepõllumajanduse" märgise kasutamise keelustamisest eelneva uimastamiseta tapetud veiste lihast tehtud toodete puhul, et veiseliha mahepõllundusliku tootmise eeskirjad on liidu õiguses ammendavalt sätestatud, ilma et oleks viidatud rakendusaktide vastuvõtmisele liikmesriikide poolt ega nähtud ette, et sellised rakendusaktid oleksid selle tõhusa toime tagamiseks vajalikud. Seepärast ei ole Prantsuse reguleerimisvolitustega organid pädevad kehtestama riigisiseseid õigusnorme, millega korratakse, täpsustatakse või täiendatakse liidu õigust. Sellest tulenevalt jättis Conseil d'État (Prantsusmaa kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu) ühenduse OABA nõuded rahuldamata.

20 Teiseks leidis Conseil d'État (Prantsusmaa kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu), et kõnealuse ühenduse nõuet tühistada Ecocerti vaikimisi keeldumine võtta määruse nr 834/2007 alusel meetmeid, et lõpetada kaubamärgi „Tendre France" „halal"-sertifitseeritud ja „mahepõllumajanduse" märgist kandvate toodete reklaamimine ja turustamine, ei saa talle esitada arutamiseks esimeses ja viimases kohtuastmes. Seetõttu saatis ta selle osa kohtuasjast arutamiseks tribunal administratif de Montreuil'le (Montreuil' halduskohus, Prantsusmaa).

21 Tribunal administratif de Montreuil (Montreuil' halduskohus) jättis 21. jaanuari 2016. aasta otsusega selle nõude rahuldamata.

22 Ühendus OABA esitas selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule, st cour administrative d'appel de Versailles'le (Versailles' haldusasjade apellatsioonikohus, Prantsusmaa). Oma apellatsioonkaebuse põhjenduseks väidab ta, et „mahepõllumajanduse" märgist ei

saa panna ilma eelneva uimastamiseta tapetud loomadest pärit toodetele, kuna selline tapmisviis ei vasta määruse nr 834/2007 artiklites 3 ja 5 ette nähtud nõudele järgida „rangeid loomade heaolu standardeid".

23 Ta väidab samuti, et kuigi määruse nr 1099/2009 artikli 4 lõikes 4 on põhimõttest, et loomi võib tappa ainult eelneva uimastamisega, lubatud teha erand põllumajandusloomade riituslikuks tapmiseks, on selle erandi eesmärgid ainult loomatervisenõuete järgimine ning religioossete uskumuste ja traditsioonide võrdne austamine.

24 Peale selle rikutakse sertifikaadiga, mille Ecocert andis ilma eelneva uimastamiseta tapetud loomadest saadud „halal"-sertifitseeritud lihale, põhimõtet, et tarbijatel peab olema usaldus mahepõllumajanduslike toodete vastu.

25 Nii põllumajandusminister kui ka Bionoor, Ecocert ja INAO paluvad jätta ühenduse OABA esitatud apellatsioonkaebuse rahuldamata.

26 Kõigepealt väidab põllumajandusminister, et ei määrus nr 834/2007 ega määrus nr 889/2008 ei keela sõnaselgelt erandi tegemist eelneva uimastamise reeglist, kui tegemist on määruse nr 1099/2009 artikli 4 lõike 4 kohase riitusliku tapmise erijuhuga.

27 Seejärel väidab Bionoor, et liidu ja riigisisese õiguse seisukohast ei esine vastuolu „halal"-sertifikaadi ja „mahepõllumajanduse" märgise vahel, kuna eelneva uimastamisega tapmise nõudega lisataks tingimus, mida ei ole positiivses õiguses sõnaselgelt ette nähtud.

28 Lisaks märgib Bionoor, et kuigi liidu õigusega on kehtestatud eelneva uimastamisega tapmise põhimõte, võib sellest usuvabaduse nimel erandi teha.

29 Lõpuks leiab Ecocert, kelle nõudeid toetab INAO, et määruse nr 834/2007 eesmärkidest, sealhulgas eesmärgist saavutada „ranged loomade heaolu standardid", ei tulene, et mahepõllumajanduslik tootmine ja riituslik tapmine, mis peab tagama usuvabaduse, oleksid põhimõtteliselt ühitamatud.

30 Tema arvates ei ole ka eiratud tarbija usalduse põhimõtet, kuna „mahepõllumajanduse" märgise kasutamist lubati õigustatult.

31 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et üheski määruse nr 834/2007, määruse nr 889/2008 ega määruse nr 1099/2009 sättes ei ole sõnaselgelt määratletud loomade tapmisviisi või -viise, mis vastaksid mahepõllumajanduslikule tootmisele seatud eesmärkidele kaitsta loomade heaolu ja vähendada nende kannatusi.

32 Ta leiab, et neil tingimustel tekivad põhikohtuasja lahendamiseks otsustava vastuse andmisel väitele, et märgist „mahepõllumajandus" ei tohiks kasutada eelneva uimastamiseta riituslikult tapetud loomadest pärit liha puhul, tõsised raskused liidu õiguse tõlgendamisel.

33 Neil asjaoludel otsustas cour administrative d'appel de Versailles (Versailles' haldusasjade apellatsioonikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas kohaldatavaid liidu […] õigusnorme, mis tulenevad eelkõige:

– [ELTL] artiklist 13,

– määrusest [nr 834/2007], mille üksikasjalikud rakenduseeskirjad on kehtestatud määrusega [nr 889/2008],

– ja määrusest nr [1099/2009],

tuleb tõlgendada nii, et nendega on lubatud või keelatud anda Euroopa „mahepõllumajanduse“ logo toodetele, mis on pärit loomadest, kelle suhtes on kasutatud määruses [nr 1099/2009] sätestatud tingimustele vastavat riituslikku tapmist ilma eelneva uimastamiseta?“

Eelotsuse küsimuse analüüs

34 Kõigepealt tuleb märkida, et eelotsusetaotluse esitanud kohus ja põhikohtuasja pooled peavad vastavalt Euroopa „mahepõllumajanduse“ logole ja „mahepõllumajanduse“ märgisele viidates tegelikult silmas ELi mahetoote logo määruse nr 834/2007 artikli 25 ja määruse nr 889/2008 artikli 57 tähenduses.

35 Neil tingimustel tuleb asuda seisukohale, et oma küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas määrust nr 834/2007, eelkõige selle artiklit 3 ning artikli 14 lõike 1 punkti b alapunkti viii tuleb koostoimes ELTL artikliga 13 tõlgendada nii, et selle kohaselt on lubatud kasutada ELi mahetoote logo toodetel, mis on pärit loomadest, kes on vastavalt määruses nr 1099/2009 ja eelkõige selle artikli 4 lõikes 4 sätestatud tingimustele ilma eelneva uimastamiseta riituslikult tapetud.

36 Sellega seoses tuleb nentida, et määruse nr 834/2007 põhjenduses 1 on märgitud, et mahepõllumajanduslikule tootmisele, mis kujutab endast üleüldist põllumajandusettevõtete juhtimise ja toiduainete tootmise süsteemi, on iseloomulik „kõrgete loomatervishoiustandardite kohaldamine“, samas kui määruse nr 889/2008 põhjenduses 10 on loomade heaolu tunnustatud kui „[ühte] mahepõllumajandusliku loomakasvatuse prioriteete“. Määruse nr 834/2007 artikli 3 punkti a alapunktis iv ja punktis c on samuti sätestatud, et mahepõllumajandusliku tootmise eesmärgid on muu hulgas „luua põllumajanduse vallas säästlik majandamissüsteem, mis […] järgib rangeid loomade heaolu standardeid“, ja tagada „laia valiku erinevate toiduainete ja muude põllumajandustoodete tootmine, mis vastab tarbija nõudlusele kaupade järele, mis on valmistatud selliseid protsesse kasutades, mis ei kahjusta […] loomade […] heaolu“. Kõnealuse määruse artikli 5 punktis h on veel ette nähtud, et mahepõllumajanduse eesmärk on „loomade heaolu kõrge taseme tagamine, järgides nende liigiomaseid vajadusi“.

37 Määruse nr 834/2007 artikli 14 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud kohustus viia kannatuste tekitamine miinimumini, aitab konkretiseerida seda eesmärki, mis seisneb loomade heaolu kõrge taseme tagamises.

38 Rõhutades mahepõllumajanduse kontekstis korduvalt enda tahet tagada loomade heaolu kõrge tase, on liidu seadusandja tahtnud toonitada, et sellele põllumajandusliku tootmise viisile on omane loomade heaoluga seoses rangemate normide järgimine kõikides selle tootmise kohtades ja etappides, kus on seda heaolu võimalik veelgi suurendada.

39 Vastavalt määruse nr 834/2007 artikli 1 lõikele 3 kohaldatakse seda määrust kõigi ettevõtjate suhtes, kes on seotud nimetatud sätte lõikes 2 esitatud põllumajandustoodete mis tahes tootmis-, ettevalmistus- või turustusetapiga. Kõnealuse määruse artikli 2 punkti i kohaselt hõlmab aga „ettevalmistamine“ muu hulgas loomade tapmist.

40 Määruse artikli 14 lõike 1 punkti b alapunktis viii on sellega seoses rõhutatud, et „mis tahes kannatuste tekitamine, sealhulgas vigastamine, viiakse miinimumini looma kogu eluea jooksul, sealhulgas tapmise ajal“.

41 Üheski määruse nr 834/2007 või määruse nr 889/2008 sättes ei ole tõepoolest sõnaselgelt kindlaks määratud loomade tapmisviisi või -viise, millega saab viia loomade kannatused miinimumini ja mis seega konkretiseeriksid eesmärki, mis seisneb loomade heaolu kõrge taseme tagamises.

42 Kuid määrust nr 834/2007 ei saa vaadelda määrust nr 1099/2009 arvestamata.

43 Nimelt reguleerib viimati nimetatud määrus ühelt poolt spetsiaalselt loomade tapmist.

44 Teisalt on loomade heaolu kaitse määruse nr 1099/2009 peamine eesmärk, nagu nähtub selle määruse pealkirjast endast ja selle põhjendusest 2 kooskõlas ELTL artikliga 13, mille kohaselt peavad liit ja liikmesriigid liidu poliitika kavandamisel ning rakendamisel pöörama täit tähelepanu loomade heaolu nõuetele (vt selle kohta 29. mai 2018. aasta kohtuotsus Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen jt, C-426/16, EU:C:2018:335, punktid 63 ja 64).

45 Sellega seoses aitab määrus nr 1099/2009 vastavalt selle põhjendustele 4 ja 24 kaasa „loomade kaitse tõhustamisele tapmisel" ja sellega soositakse „[mõnesid uimastamismeetodeid, mis toovad] kaasa looma surma ilma talle valu tegemata ja põhjustades minimaalset ängi või kannatusi".

46 Lisaks on määruse nr 1099/2009 artiklis 3 sätestatud, et „[l]oomi tuleb surmamisel […] säästa kõikidest välditavatest valudest, ängist ja kannatustest". Seda üldist loomade surmamisele kohaldatavat nõuet on täpsustatud eelkõige määruse artikli 4 lõikes 1, mis näeb esiteks ette, et „[l]oomi tohib surmata üksnes pärast uimastamist" ning teiseks, et „[t]eadvuse ja tundlikkuse puudumine tagatakse kuni loomade surmani".

47 Määruse nr 1099/2009 artikli 4 lõikes 1 koostoimes sama määruse põhjendusega 20 on seega kehtestatud põhimõte, et enne looma surmamist tuleb ta uimastada, ning see põhimõte on muudetud lausa kohustuseks. Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 43 sisuliselt märkis, on teadusuuringud nimelt kinnitanud, et uimastamine kujutab endast meetodit, mis kahjustab looma heaolu tema tapmisel kõige vähem.

48 On küll tõsi, et määruse nr 1099/2009 artikli 4 lõige 4 koostoimes selle määruse põhjendusega 18 lubab riituslikku tapmist, mille käigus võib looma surmata ilma eelneva uimastamiseta, kuid see tapmisviis, mis on liidus lubatud ainult erandkorras ja üksnes usuvabaduse austamise tagamise eesmärgil (vt selle kohta 29. mai 2018. aasta kohtuotsus Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen jt, C-426/16, EU:C:2018:335, punktid 55–57), ei suuda leevendada looma valu, ängi ja kannatusi nii tõhusalt kui tapaeelne uimastamine, mis selle määruse artikli 2 punkti f järgi koostoimes sama määruse põhjendusega 20 on vajalik, et tekitada loomal teadvuse ja tundlikkuse kaotus, millega saab märkimisväärselt vähendada tema kannatusi.

49 Sellega seoses tuleb märkida, et kuigi määruse nr 1099/2009 põhjenduses 43 on täpsustatud, et eelneva uimastuseta tapmisel tuleb looma kannatuste „minimaalseks muutmise" eesmärgil kõri terava noaga täpselt läbi lõigata, ei võimalda sellise tehnika kasutamine viia looma kannatusi „miinimumini" määruse nr 834/2007 artikli 14 lõike 1 punkti b alapunkti viii tähenduses.

50 Seega vastupidi Prantsuse valitsuse ja põhikohtuasja vastustajate kirjalikes seisukohtades esitatud väidetele ei ole usuriitustega ettekirjutatud erilised tapmisviisid, mis toimuvad eelneva uimastamiseta ja on määruse nr 1099/2009 artikli 4 lõike 4 kohaselt lubatud, samaväärsed selle määruse artikli 4 lõikes 1 põhimõtteliselt ette nähtud eelneva uimastamisega tapmise meetodiga, kui võtta aluseks looma heaolu kõrge taseme tagamine tema surmamise ajal.

51 Lisaks väärib märkimist määruse nr 834/2007 põhjenduses 3 nimetatud eesmärk „säilitada ja õigustada tarbijausaldust mahepõllumajanduslikena märgistatud toodete suhtes". Sellega seoses on tähtis tagada tarbijatele kindlus, et ELi mahetoote logo kandvad tooted on tõepoolest toodetud nii, et järgitud on kõige rangemaid norme, mis on seotud muu hulgas loomade heaoluga.

52 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esitatud küsimusele vastata, et määrust nr 834/2007, eelkõige selle artiklit 3 ning artikli 14 lõike 1 punkti b alapunkti viii tuleb koostoimes ELTL artikliga 13 tõlgendada nii, et selle kohaselt ei ole lubatud kasutada ELi mahetoote logo toodetel, mis on pärit loomadest, kelle suhtes on kasutatud määruses nr 1099/2009 ja eelkõige selle artikli 4 lõikes 4 sätestatud tingimustele vastavat riituslikku tapmist ilma eelneva uimastamiseta.

Kohtukulud

53 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

Nõukogu 28. juuni 2007. aasta määrust (EÜ) nr 834/2007 mahepõllumajandusliku tootmise ning mahepõllumajanduslike toodete märgistamise ja määruse (EMÜ) nr 2092/91 kehtetuks tunnistamise kohta, eelkõige selle artiklit 3 ning artikli 14 lõike 1 punkti b alapunkti viii tuleb koostoimes ELTL artikliga 13 tõlgendada nii, et selle kohaselt ei ole lubatud kasutada Euroopa Liidu mahepõllumajandusliku tootmise logo – mida on nimetatud komisjoni 5. septembri 2008. aasta määruse (EÜ) nr 889/2008, millega kehtestatakse määruse nr 834/2007 üksikasjalikud rakenduseeskirjad (muudetud 24. märtsi 2010. aasta määrusega (EL) nr 271/2010), artikli 57 esimeses lõigus – toodetel, mis on pärit loomadest, kes on vastavalt nõukogu 24. septembri 2009. aasta määruses (EÜ) nr 1099/2009 loomade kaitse kohta surmamisel ja eelkõige selle artikli 4 lõikes 4 sätestatud tingimustele ilma eelneva uimastamiseta riituslikult tapetud.

Allkirjad